Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Către o strategie durabilă a UE privind proteinele vegetale și uleiul vegetal”

(aviz din proprie inițiativă)

(2023/C 75/13)

Raportor: **Lutz RIBBE**

Decizia Adunării Plenare	20.1.2022
Temei juridic	Articolul 52 alineatul (2) din Regulamentul de procedură
	Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru agricultură, dezvoltare rurală și protecția mediului
Data adoptării în secțiune	5.10.2022
Data adoptării în sesiunea plenară	27.10.2022
Sesiunea plenară nr.	573
Rezultatul votului	
(voturi pentru/voturi împotrivă/abțineri)	158/2/3

1. **Concluzii și recomandări**

1.1. Creșterea animalelor (inclusiv producția de carne, produse lactate și ouă) este un sector agricol important din punct de vedere economic în UE. În ultimii ani, acest sector a făcut, însă, din ce în ce mai mult obiectul unor dezbateri publice, printre altele din cauza impactului asupra mediului la nivel regional și global al creșterii intensive a animalelor și deoarece sectorul depinde în mare măsură de importurile de hrană pentru animale. Acest aspect din urmă creează preocupări în ceea ce privește securitatea furajeră și alimentară a UE. Dependența de importuri este considerabilă (aproximativ 75 %), în special în cazul plantelor cu un conținut ridicat de proteine.

1.2. Pe lângă nevoile sale implicite de terenuri arabile în afara UE, sectorul creșterii animalelor solicită și o parte importantă din terenurile arabile din cadrul UE. În jur de 50 % din recoltă este utilizată ca furaje, în vederea obținerii de produse de origine animală; mai puțin de 20 % din recoltă este utilizată în mod direct pentru alimentația bazată pe plante a oamenilor.

1.3. Se discută de ani de zile despre o strategie europeană în materie de proteine, dar deocamdată nu a fost depășit stadiul declarativ în ceea ce privește dezvoltarea culturilor de plante proteice. Comitetul Economic și Social European (CESE) dorește să indice prin prezentul aviz ce alte aspecte ar mai trebui avute în vedere.

1.4. CESE constată că în UE există un ușor deficit de proteine în sectorul alimentar propriu-zis (vegetal); acest deficit există însă mai curând în sectorul furajelor combinate, ceea ce este mai important. Există multe motive întemeiate pentru a se extinde cultivarea proteinelor în UE, și mai cu seamă pentru a folosi mai mult pajiștile în hrănirea animalelor. În pofida potențialului existent, importurile mari de proteine nu vor putea să fie înlocuite, din punct de vedere strict cantitativ, integral de producția europeană, fără ca acest lucru să declanșeze efecte fundamentale asupra altor sectoare de producție agricolă.

1.5. CESE subliniază, de asemenea, că extinderea culturilor de plante oleaginoase în UE ar putea avea, de asemenea, efecte pozitive, cum ar fi autosuficiența în materie de combustibil pentru tractoare, creșterea disponibilității aprovizionării cu turte de ulei, care au excelente posibilități furajere proteice și creșterea rotației culturilor.

1.6. Acest lucru se întâmplă pentru că există un factor restrictiv absolut, respectiv suprafața agricolă disponibilă. Cu toate că atât în agricultura convențională, cât și în cea ecologică, au loc permanent inovații vizând o creștere a productivității, există limite de volum ce nu pot fi depășite. Prin urmare, CESE consideră că este imperios necesar ca UE să realizeze un studiu privind potențialul la nivel european și ponderea terenurilor pentru culturile proteice și oleaginoase care ar putea fi cultivate în UE.

1.7. O componentă importantă a unei strategii europene în materie de proteine ar trebui să vizeze compatibilitatea între sectorul creșterii animalelor în ansamblu și obiectivele UE și ale ONU legate de securitatea alimentară, autonomia strategică de aprovizionare și sustenabilitate la nivel european și global. Cultivarea extinsă a proteinelor în UE reprezintă doar un aspect în acest context. La nivel global, o evoluție care să ducă la un consum mediu de carne și produse lactate per cap de locuitor apropiat de nivelul actual din economiile dezvoltate pare incompatibilă cu obiectivele ONU de dezvoltare durabilă.

1.8. O strategie europeană privind proteinele și uleiul ar trebui, de asemenea, să contribuie la dezvoltarea durabilă a zonelor rurale, în conformitate cu viziunea pe termen lung a UE privind zonele rurale, de exemplu prin dezvoltarea unor noi lanțuri valorice regionale autonome.

1.9. În Germania, „Comisia Viitorului pentru Agricultură (ZKL)”, înființată de guvernul federal, în care sunt reprezentate toate grupurile relevante social, a prezentat o abordare cuprinzătoare, cu propuneri pentru un sistem agricol și alimentar sustenabil, implicând și sectorul creșterii animalelor. Au fost propuse schimbări ale metodelor de producție, care să fie puse în aplicare prin intermediul unui set de instrumente (recompensare prin intermediul piețelor și al primelor), pentru a permite, pe cât posibil, tuturor fermierilor să se adapteze. CESE recomandă Comisiei Europene să evalueze mai atent formatul acestui proces, pentru a analiza dacă nu ar fi potrivit și pentru dezvoltarea unei strategii europene în materie de proteine.

1.10. O strategie în materie de proteine care să servească și obiectivelor de autonomie strategică de aprovizionare va trebui să includă următoarele elemente:

— încurajarea cercetării și inovării în domeniul proteinelor vegetale de-a lungul întregului lanț valoric și pentru utilizarea orientată spre nevoi și optimizată a surselor de proteine vegetale;

— dezvoltarea și promovarea sporită a potențialului proteic în UE;

— consolidarea unei producții interne durabile de proteine vegetale, produse în conformitate cu standardele europene înalte;

— dezvoltarea și extinderea lanțurilor valorice regionale și a capacităților de prelucrare regionale;

— colaborarea continuă cu instituțiile și organizațiile agricole pentru a promova cultivarea și utilizarea proteinelor vegetale din surse interne în industria alimentară și furajeră;

— creșterea în continuare a potențialului culturilor prin îmbunătățirea și extinderea strategiilor de ameliorare;

— extinderea serviciilor de educație și consiliere și a transferului de cunoștințe;

— încurajarea și facilitarea producției de culturi proteice în zonele de interes ecologic;

— o legătură mai puternică între creșterea animalelor și potențialul alimentar regional;

— respectarea consecventă a valorilor-limită existente pentru contaminarea prin emisii (nitrați în apele de suprafață și subterane, amoniac etc.), internalizarea costurilor externe;

— promovarea, în special, a unor practici favorabile bunăstării animalelor, prin informarea consumatorilor și etichetarea produselor;

— stabilirea de norme de producție și de calitate în legătură cu efectele asupra sănătății și a mediului generate de importurile de produse care concurează cu cele obținute în UE;

— o campanie de informare însoțitoare privind consecințele asupra mediului și sănătății ale diferitelor obiceiuri alimentare.

2. **Introducere și context**

2.1. Politica și practica agricolă a UE au avut succes în ceea ce privește aprovizionarea cu alimente, însă în prezent, prin strategia „De la fermă la consumator", se concentrează, printre altele, preponderent pe aspecte ce țin de sustenabilitate și pe atingerea obiectivelor Pactului verde european și a obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD). Cel târziu începând cu pandemia de COVID-19 și, ulterior, de la izbucnirea războiului din Ucraina, în prim-plan se află un nou obiectiv: autonomia strategică de aprovizionare.

2.2. În UE, sectorul zootehnic (cu produse din carne și produse lactate, ouă) reprezintă, din punct de vedere economic, o componentă importantă, care însă în ultimii ani a făcut tot mai mult, din diverse motive, obiectul dezbaterilor sociale; unul dintre aceste motive este dependența puternică de importurile de furaje.

2.3. În rezoluția sa „*O strategie europeană pentru promovarea culturilor proteice*" ([1]), Parlamentul European vorbește despre un „deficit semnificativ de proteine vegetale din cauza nevoilor sectorului […] creșterii animalelor", „situație care aproape nu s-a schimbat […] în pofida utilizării în hrana pentru animale a coproduselor obținute din producția de biocarburanți". Numai 3 % dintre terenurile arabile sunt alocate pentru cultivarea plantelor proteice, iar aprovizionarea cu proteine vegetale se realizează în proporție de peste 75 % prin importuri, în principal din Brazilia, Argentina și Statele Unite" ([2]), cu toate că producția de materii bogate în proteine a crescut în UE de la 24,2 la 36,3 milioane de tone (+ 50 %) între 1994 și 2014; consumul total a crescut în același interval de timp de la 39,7 la 57,1 milioane de tone (+ 44 %) ([3]). La crearea acestor dependențe au contribuit în mod hotărâtor anumite decizii politice, precum Acordul de la Blair House.

2.4. Un rol esențial pentru industria furajelor îl joacă făina din soia ([4]), care „este un ingredient privilegiat în formularea furajelor combinate, datorită conținutului proteic ridicat al acesteia (peste 40 %), a conținutului de aminoacizi și a disponibilității acesteia pe tot parcursul anului, ceea ce limitează necesitatea unei reformulări frecvente" ([5]). Consumul de soia a crescut în Europa de la 2,4 milioane de tone în 1960 la aproape 36 de milioane de tone/an. Pentru acoperirea acestei cereri imense de soia, sunt necesare circa 15 milioane de hectare de teren, „dintre care 13 milioane de hectare se găsesc în America de Sud" ([6]); ceea ce depășește suprafața cultivabilă totală a Germaniei (11,7 milioane de hectare) ([7]). Din cantitatea de soia importată, o proporție covârșitoare este formată din soiuri modificate genetic (circa 94 %).

2.5. După cum se menționează în documentul Comisiei ([8]), proteaginoasele cu un conținut ridicat de proteine (peste 15 %) reprezintă „aproximativ un sfert din oferta totală de proteine vegetale brute din UE. Deși contribuie **în mod semnificativ** la oferta totală de proteine vegetale, în mod surprinzător, cerealele și pajiștile nu sunt avute în vedere de Comisie în considerațiile sale strategice privind proteinele vegetale „din cauza conținutului redus de proteine și, respectiv, din cauza relevanței scăzute pe piață" ([9]) (JO C 390, 18.11.2019, p. 2).

2.6. Importurile ridicate, mai ales de soia, se explică în principal prin faptul că soia poate fi produsă la costuri mult mai mici în SUA și în America de Sud, datorită condițiilor de cultivare naturale; un alt factor îl reprezintă și standardele de mediu și sociale semnificativ mai reduse; exemple în acest sens ar fi defrișările pădurilor naturale din America de Sud și strămutarea populațiilor indigene, însă și a micilor fermieri ([10]). CESE salută recunoașterea de către Comisie a problemei și angajamentul său față de „lanțurile de aprovizionare fără defrișări" ([11]).

([1]) Rezoluția Parlamentului European din 17 aprilie 2018 referitoare la o strategie europeană pentru promovarea culturilor proteice (JO C 390, 18.11.2019, p. 2).

([2]) Rezoluția Parlamentului European din 17 aprilie 2018 (JO C 390, 18.11.2019, p. 2), litera E. Observația CESE: dependența de 75 % se referă la culturile proteice cu un conținut ridicat de proteine, iar aportul de proteine pentru animale din iarbă și cereale este neglijat în multe discuții într-un mod de neînțeles!

([3]) Rezoluția Parlamentului European din 17 aprilie 2018 (JO C 390, 18.11.2019, p. 2), litera L.

([4]) Raport al Comisiei către Consiliu și Parlamentul European privind dezvoltarea proteinelor vegetale în Uniunea Europeană [COM(2018) 757 final], p. 2.

([5]) COM(2018) 757 final, p. 3.

([6]) Rezoluția Parlamentului European din 17 aprilie 2018 (JO C 390, 18.11.2019, p. 2), litera L.

([7]) Suprafața agricolă totală din Europa (inclusiv pășuni și pajiști) este în prezent de 174 de milioane de hectare (date de dinainte de Brexit).

([8]) COM(2018) 757 final.

([9]) Rezoluția Parlamentului European din 17 aprilie 2018.

([10]) Avizul CESE pe tema „Reducerea la minimum a riscului de defrișare și de degradare a pădurilor asociat produselor introduse pe piața UE" (JO C 275, 18.7.2022, p. 88).

([11]) Avizul CESE pe tema „Reducerea la minimum a riscului de defrișare și de degradare a pădurilor asociat produselor introduse pe piața UE" (JO C 275, 18.7.2022, p. 88).

UE nu și-a asumat inițiative suficiente care ar putea duce la o reducere reală a dependenței de importuri nici în ultimele propuneri de reforme pentru PAC și nici în negocierile cu țările Mercosur.

2.7. În acest context, trebuie menționat faptul că, în cadrul actualei PAC, cultivarea proteinelor a beneficiat în special de așa-numitele zone de interes ecologic, care nu vor mai exista după reformă. Plantele fixatoare de azot sunt tipul cel mai des declarat pentru zonele de interes ecologic; 37 % din zonele de interes ecologic sunt utilizate în consecință. Nu a fost încă efectuată o evaluare a planurilor strategice naționale prezentate pentru punerea în aplicare a noii PAC, astfel încât CESE nu este încă în măsură să spună dacă ele vor duce la îmbunătățirea sau înrăutățirea situației. Este adevărat că statele membre au la dispoziție o serie de opțiuni (în special: plăți cuplate) pentru a promova cultivarea, dar analizele inițiale sugerează că (a) nu toate statele membre o vor utiliza și (b) nivelurile de sprijin nu sunt suficient de atractive.

2.8. CESE a exprimat o poziție clară, considerând că „îmbunătățirea autonomiei UE în materie de proteine este dezirabilă din toate punctele de vedere. Importurile de boabe de soia din țări terțe pot fi responsabile pentru defrișări, degradarea pădurilor și distrugerea ecosistemelor naturale în anumite țări producătoare. Dezvoltarea legumelor și leguminoaselor cu un conținut proteic ridicat în Uniune ar limita utilizarea importurilor și, astfel, ar avea un impact pozitiv asupra climei și a mediului ([12]).

2.9. Această poziție nu este contestată de nicio parte. Dimpotrivă, necesitatea unei strategii europene privind proteinele a fost discutată de mult timp în cadrul UE, dar nu s-a ajuns la mai multe rezultate decât un angajament de a dezvolta producția europeană de proteine și instrumentele menționate la punctul 2.7; suntem astfel departe de o strategie europeană eficientă în materie de proteine.

2.10. De la începutul pandemiei de COVID-19 și apoi odată cu izbucnirea războiului din Ucraina, a devenit clar că diviziunea muncii și relațiile comerciale la nivel global nu au doar consecințe pozitive. Ele pot conduce la probleme care nu au fost prevăzute deloc sau doar într-o măsură insuficientă. Noul cuvânt-cheie este autonomia strategică de aprovizionare. Fie că avem în vedere deficitele de aprovizionare cu măști faciale, medicamente, semiconductori sau energii fosile, cum ar fi gazul, petrolul sau cărbunele, dependențele pot duce la turbulențe economice și sociale extreme.

2.11. Războiul din Ucraina și efectele sale, care, după cum este de așteptat, vor fi prezente pe termen lung, vor afecta mult timp sectorul agricol – atât pe cel european, cât și pe cel global – și industria alimentară europeană, fiind necesare transformări.

2.12. În rezoluția sa „*Războiul din Ucraina și impactul său economic, social și ecologic*” ([13]), CESE vorbește de aceea și de faptul că „conflictul va avea inevitabil consecințe grave pentru sectorul agroalimentar al UE, care va necesita sprijin suplimentar; […] subliniază că UE trebuie să își consolideze angajamentul de a asigura **sisteme alimentare sustenabile** și […] în special, UE trebuie să își îmbunătățească securitatea alimentară, prin reducerea dependenței de produse agricole esențiale și de factorii de producție agricolă importați”.

2.13. CESE subliniază în același timp „că impactul războiului nu ar trebui să afecteze acțiunile climatice și sustenabilitatea” și că obiectivele de dezvoltare durabilă din Agenda 2030 a ONU promovează și pacea, securitatea și reducerea sărăciei. Prin intermediul **Pactului verde european** s-au obținut progrese în ceea ce privește punerea în aplicare a Agendei 2030 a ONU și tranziția justă.

2.14. Acest aspect a fost abordat și de către șefii de stat sau de guvern din UE, în Declarația de la Versailles din 11 martie 2022, precizându-se: „Ne vom îmbunătăți securitatea alimentară prin reducerea dependenței noastre de importurile de produse agricole esențiale și de factori de producție agricolă esențiali, în special prin creșterea producției UE de proteine vegetale” ([14]).

([12]) Avizul exploratoriu al CESE la solicitarea Președinției franceze „Securitatea alimentară și sistemele alimentare durabile” (JO C 194, 12.5.2022, p. 72), punctul 1.3.ii.

([13]) Rezoluția CESE adoptată în sesiunea plenară din 24 martie 2022 (JO C 290, 29.7.2022, p. 1).

([14]) https://www.consilium.europa.eu/media/54773/20220311-versailles-declaration-en.pdf

3. **Fapte și tendințe**

3.1. CESE consideră că aspectele sistemice trebuie clarificate și luate în considerare într-o mult mai mare măsură la elaborarea unei strategii europene cuprinzătoare în materie de proteine. Trebuie să se clarifice astfel modul în care trebuie evaluat sistemul actual din perspectiva unei autonomii strategice de aprovizionare în Europa, precum și din perspectiva sustenabilității globale și regionale, dar și care sunt avantajele și dezavantajele acestui sistem pentru fermieri, consumatori, mediul înconjurător și animalele de fermă. Trebuie avute în vedere însă și tendințele actuale care au un impact asupra aprovizionării cu proteine.

Alimente, combustibil sau furaje – ce cultivăm și ce se întâmplă cu recolta de plante agricole?

3.2. Actuala producție ridicată de carne din Europa nu ar fi posibilă fără importurile mari de proteine, deși o mare parte din recolta agricolă este deja folosită pentru hrana animalelor. În Germania, de exemplu, este vorba despre aproape două treimi din recolta totală, respectiv aproape toate pajiștile (pe care oamenii evident că nu le pot valorifica direct), precum și câte 60 % din recolta de porumb și de cereale ([15]). A doua cea mai importantă utilizare a recoltei din punct de vedere cantitativ nu este nicidecum pentru produsele alimentare de origine vegetală, ci pentru obținerea energiei tehnice (porumb pentru biogaz, rapiță pentru biomotorină și cereale și sfeclă de zahăr pentru bioetanol). Utilizarea directă a plantelor ca aliment se situează doar pe locul al treilea. Produsele alimentare de origine vegetală consumate în Germania – în principal cereale pentru panificație, cartofi, zahăr, ulei de rapiță și legume de câmp – reprezintă doar 11 % din producția vegetală totală.

3.3. De asemenea, 93 % din proteinele vegetale importate sunt utilizate pentru hrana animalelor. Aceste importuri, dar și volumul și intensitatea producției de carne, au devenit în ultimii ani obiectul multor dezbateri sociale.

3.4. Trebuie conștientizate două aspecte: în primul rând, în UE există un ușor deficit de proteine în sectorul alimentar propriu-zis (vegetal); acest deficit există însă mai curând în sectorul furajelor combinate, ceea ce este mai important. În al doilea rând, importurile mari de proteine nu vor putea să fie înlocuite integral de producția europeană, fără ca acest lucru să declanșeze efecte fundamentale asupra altor sectoare de producție agricolă.

3.5. Acest lucru se întâmplă pentru că există un factor restrictiv absolut, respectiv suprafața agricolă disponibilă. Cu toate că atât în agricultura convențională, cât și în cea ecologică, au loc permanent inovații vizând o creștere a productivității, există limite de volum ce nu pot fi depășite. După o analiză aprofundată, Asociația Industriei de Prelucrare a Semințelor Oleaginoase din Germania concluzionează că trebuie asigurate în continuare căile de aprovizionare pentru aceste produse furnizoare de proteine, deoarece autonomia completă a UE în materie de proteine rămâne nerealistă ([16]).

3.6. Aceste două afirmații fundamentale nu trebuie înțelese greșit. Există multe motive întemeiate pentru a promova intensiv cultura plantelor proteaginoase și oleaginoase în UE. Ele fixează azotul în sol, reduc nevoia de azot mineral, îmbunătățesc calitatea solului și fertilitatea și au o contribuție pozitivă la protecția climei. (De exemplu, mai puține nevoi în materie de transporturi, mai puține defrișări, mai puțini factori de producție utilizați.) Rotația extinsă a culturilor reduce frecvența apariției dăunătorilor și are un efect pozitiv asupra biodiversității. În prezent, doar o parte foarte redusă (aproximativ 3 %) din suprafața agricolă este cultivată cu plante proteice. Prin urmare, extinderea, care este foarte utilă, va fi în mod inevitabil în detrimentul altor forme de cultivare, cum ar fi alte culturi sau culturi energetice, sau să conducă la situații de concurență, de exemplu cu alte măsuri de conservare a naturii.

Tendințe actuale

3.7. De aceea, într-o primă fază este recomandabil să se descrie și să se analizeze tendințele care ar putea avea un impact asupra creșterii și hrănirii animalelor în viitor și, implicit, asupra nevoii de proteine și a calității acestora.

([15]) În 2017, suprafața agricolă utilizată în UE (27) a fost de 178,7 milioane de hectare: din aceasta, 105,5 milioane au fost terenuri arabile, dintre care 63 % (= 66,8 milioane de hectare) au fost utilizate pentru hrana animalelor. (https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1196852/umfrage/landwirtschaftliche-flaechen-in-der-eu-nach-nutzungsart/).

([16]) OVID*Eiweißstrategie 2.0* [Asociația Industriei de Prelucrare a Semințelor Oleaginoase din Germania (OVID): Strategia în materie de proteine 2.0], 2019.

3.7.1. Pe de o parte, se poate remarca deja un comportament diferit de consum. Tot mai mulți consumatori își reduc consumul de carne sau renunță complet la aceasta. Consumul ridicat de carne din Europa este criticat acum și din motive nutriționale. În unele state membre se observă deja o scădere a consumului de carne ([17]). Tendința se poate remarca nu numai din statistici, ci și pe rafturile supermarketurilor, unde produsele din înlocuitori de carne" fabricate din plante proteice sunt tot mai căutate.

3.7.2. O a doua tendință poate fi descrisă prin „mai puțină carne, dar de calitate mai bună": programele premium, care pun mai mult accent pe bunăstarea animalelor și pe caracterul regional, se extind, ceea ce are un impact și asupra hranei animalelor. De exemplu, din ce în ce mai mulți consumatori acordă atenție modului în care sunt ținute animalele și dacă acestea au fost hrănite cu furaje produse la nivel local și/sau fără OMG-uri, dacă au pășunat etc. În acest sens, există deja un grad ridicat de diferențiere în UE.

3.7.3. În trecut, această tendință a fost considerată o mică nișă, însă se anticipează schimbări majore. Un număr mare de lanțuri de supermarketuri din mai multe state membre au impus deja treptat la produsele lor din carne proaspătă cerințe mai stricte în ceea ce privește protecția animalelor și compatibilitatea cu mediul. Sunt de așteptat și alte schimbări radicale. De exemplu, din 2030, câteva magazine mari tip discounter se vor aproviziona pentru sortimentul lor de carne proaspătă în proporție de 100 % numai din unități premium de creștere a animalelor și din unități în care animalele sunt ținute într-un climat natural. Această transformare se referă la toate categoriile de animale de fermă (bovine, porcine, pui și curcani).

3.7.4. Extinderea planificată sau deja în curs a agriculturii ecologice în UE va avea, de asemenea, un impact asupra aprovizionării cu furaje (și a importurilor de soia). Conform datelor Comisiei Europene, creșterea ecologică a animalelor a înregistrat, până în prezent, o creștere de 10 % în fiecare an. Obiectivul de 25 % al strategiei „De la fermă la consumator" ar reprezenta un nou impuls în această direcție dacă piețele se dezvoltă corespunzător, PAC vizând o contribuție în acest sens. Având în vedere faptul că doar 6 % din boabele de soia sunt comercializate ca soia nemodificată genetic, întreprinderile trebuie să caute alternative și/sau să producă tot mai mult furaje în propriile unități.

3.7.5. Schimbări clare se pot vedea și pe piața laptelui. În multe state membre, piața de retail alimentar solicită de la unitățile de prelucrare a laptelui și a produselor lactate lapte și produse lactate de la vaci care nu au fost hrănite cu furaje cu compuși modificați genetic. Drept rezultat, în Germania, de exemplu, făina de soia nu se mai folosește în prezent la circa 70 % din producția de lapte. Piața începe să diferențieze, oferind, de exemplu, lapte de la vaci care au pășunat, au fost hrănite cu fân sau au păscut în zone de munte. Cu toate acestea, produsele lactate rămân un aport proteic esențial pentru viitor și sunt accesibile tuturor într-o dietă echilibrată pentru toate grupele de vârstă ale populației.

3.7.6. În acest context trebuie reamintit și raportul de informare al CESE *„Beneficiile creșterii extensive a animalelor și ale îngrășămintelor organice în contextul Pactului verde european"* ([18]), în care creșterea extensivă a animalelor (pe pășuni permanente și pajiști) nu este menționată numai datorită importanței deosebite pentru biodiversitate și pentru alte performanțe ecologice și culturale naționale, ci și pentru „furnizarea de alimente durabile, sănătoase, sigure și de înaltă calitate […], în special în contextul unei populații mondiale în creștere." Necesitatea de a lua mai mult în considerare „rolul pășunilor/trifoiului ca sursă importantă de proteine pentru rumegătoare" se regăsește și în alte avize ale Comitetului ([19]).

3.7.7. O altă evoluție, cu totul diferită, care poate avea consecințe economice dezastruoase pentru agricultură, creșterea tradițională a animalelor și întregul sistem agroalimentar al acestui sector, este dezvoltarea așa-numitei cărni artificiale, care nu are nicio legătură cu carnea, ci este un produs industrial fabricat în reactoare. Această tendință nu pornește de la consumatori sau de la agricultori, ci de la marile concerne multinaționale, cum ar fi Cargill, Tyson Foods sau Nestlé. Acestea cercetează sau dezvoltă practici de a produce țesut artificial de carne în reactoare industriale. Argumentul lor este că, ceea ce fermierii au făcut întotdeauna de-a lungul istoriei omenirii prin practicarea creșterii tradiționale a animalelor (și anume, creșterea celulelor), pot face într-un reactor, cu un consum mult mai mic de teren, în timp ce îndoielile cu privire la

([17]) În Germania, consumul de carne de porc pe locuitor a scăzut de la 39,8 la 31 kg din 1995 și până în 2021.

([18]) Raport de informare al CESE privind beneficiile creșterii extensive a animalelor și ale îngrășămintelor organice în contextul Pactului verde european.

([19]) Avizul exploratoriu al CESE la solicitarea Președinției franceze „Securitatea alimentară și sistemele alimentare durabile" (JO C 194, 12.5.2022, p. 72).

economisirea apei și la alte resurse utilizate persistă, la fel ca și necunoscutele legate de „calitate” și de costurile de producție aferente. CESE solicită lansarea unei ample dezbateri societale cu privire la preocupările legate de această evoluție potențială și la consecințele sale negative asupra crescătorilor de animale și a lanțului de producție a cărnii, o sursă potențială de daune pentru economiile și nivelurile de ocupare a forței de muncă din toate statele membre, precum și pentru Uniunea Europeană în ansamblu.

Reacții din sfera politică

3.8. În prezent există reacții clare venite din sfera politică, unele dintre acestea mergând mai departe decât strategia „De la fermă la consumator”, poziții care au fost gândite în cadrul unui discurs social cu totul diferit. În Germania, de exemplu, guvernul federal a înființat în iulie 2020 o „Comisie a Viitorului pentru Agricultură” (ZKL), alcătuită din 32 de membri proveniți din grupuri sociale foarte diferite, inclusiv din asociațiile tradiționale ale agricultorilor și din mediul științific. Obiectivul urmărit era de a elabora o viziune pentru viitorul sistemului agricol și de alimentație acceptată de medii sociale largi. Recomandările au fost adoptate unanim și publicate în iunie 2021. Acestea urmează un principiu comun: responsabilitatea ecologică și etică (în privința animalelor) a agriculturii poate fi îmbunătățită cel mai eficient și mai durabil dacă se găsesc căi de a stimula financiar metodele de producție sustenabile prin introducerea unor instrumente noi, făcându-le astfel rentabile economic.

3.9. În ceea ce privește sectorul creșterii animalelor, ZKL se alătură recomandărilor Rețelei de competențe privind creșterea animalelor înființată de Ministerul Federal al Agriculturii din Germania. Propunerile acesteia, publicate în februarie 2020 ([20]), prevăd o strategie de transformare pentru reorganizarea sectorului creșterii animalelor, cu o creștere substanțială a nivelului de bunăstare a animalelor. Aceasta include finanțarea din impozite sau contribuții, coroborată cu prețuri mai mari pe piață și acordarea unei prime condiționate de etichetarea obligatorie, corelată cu standarde definite corespunzător pentru creșterea animalelor. Acest lucru ar fi decisiv pentru a oferi agricultorilor afectați o perspectivă economică. Această strategie de transformare ar trebui să conducă la asigurarea mijloacelor de existență pentru fermele de animale în cazul reducerii concomitente a efectivelor de animale.

3.10. În concluzie, se poate spune că în Europa actualele forme de creștere a animalelor diferă pe alocuri fundamental atât în ceea ce privește cererea de importuri (mai ales de soia), cât și impactul asupra mediului. În timp ce formele de creștere a animalelor mai degrabă tradiționale, respectiv extensiv ecologice și pe sol se bazează, de regulă, pe factori de producție și furaje regionale și au un impact neglijabil asupra mediului, fiind parțial chiar indispensabile pentru păstrarea peisajelor culturale, volumul actual și în continuă creștere al creșterii intensive a animalelor afectează mediul înconjurător la nivel regional și se bazează, în ciuda cerințelor deja mari în ceea ce privește terenurile arabile din UE, în mare parte pe furaje importate, a căror cultivare are consecințe majore în țările de origine (printre altele, contribuie la defrișările globale, la schimbările climatice și la turbulențele sociale).

3.11. Prin urmare, o componentă importantă a unei strategii europene în materie de proteine ar trebui să fie asigurarea compatibilității între sectorul creșterii animalelor în ansamblu și obiectivele UE și ale ONU legate de securitatea alimentară, autonomia strategică de aprovizionare și sustenabilitate la nivel european și global. Dezvoltarea culturii plantelor proteice în UE reprezintă un aspect parțial al acestei strategii, însă la nivel global, evoluția prin care consumul mediu de carne și produse lactate pro cap de locuitor se apropie de nivelul actual din economiile dezvoltate pare incompatibilă cu obiectivele ONU de dezvoltare durabilă. Reducerea efectivelor de animale este inevitabilă.

3.12. În principiu, ZKL a realizat deja o astfel de evaluare a sistemului agricol și alimentar actual în cadrul unui proces de dezbatere socială, care merită să fie analizat mai atent și de alte state membre ale UE și chiar de Comisia Europeană. Evaluarea recunoaște, pe de o parte, beneficiile incontestabile pe care agricultura le aduce societății, iar pe de altă parte analizează cu un ochi critic factorii pe care s-au bazat evoluțiile în domeniul producției în ultimii ani și consecințele pe care le-au avut: „Reversul acestui progres îl reprezintă forme de supraexploatare a naturii și a mediului înconjurător, a animalelor

([20]) https://www.bmel.de/SharedDocs/Downloads/DE/_Tiere/Nutztiere/200211-empfehlung-kompetenznetzwerk-nutztierhaltung.html

și a circuitelor biologice, până la impactul periculos asupra climei. Agricultura se confruntă, de asemenea, și cu o criză economică. Diverși factori, nu în ultimul rând politici, au condus la practici care nu sunt viabile nici din punct de vedere ecologic, nici economic, nici social. […] Având în vedere costurile externe generate de formele de producție predominante, continuarea nemodificată a sistemului agricol și alimentare actual este exclusă din rațiuni ecologice, economice și de etică în ceea ce privește animalele ([21]).

4. **Cerințe: consolidarea aprovizionării sustenabile cu proteine și a rolului plantelor oleaginoase**

4.1. Într-o Europă în care autonomia de aprovizionare este asumată tot mai mult drept obiectiv strategic, o comparație cu politica în domeniul energiei este adecvată: dependența de importuri ar trebui redusă cât se poate de mult, iar accentul ar trebui să se pună pe acoperirea într-un mod sustenabil a nevoilor prin resursele proprii.

4.2. Altfel decât în domeniul energetic, în care deficitul de combustibili fosili se poate compensa prin utilizarea noilor tehnologii (vânt, soare, biomasă, hidrogen etc.), sectorul alimentar global trebuie să-și adapteze producția și consumul la potențialul capitalului natural finit (mai ales solul, dar și biodiversitatea). Prin urmare, utilizarea producției agricole trebuie prioritizată. Prioritatea trebuie să fie aprovizionarea oamenilor mai ales cu produse de origine vegetală (cereale, fructe, legume etc.). Din fericire, nu există niciun motiv de îngrijorare că UE nu poate acoperi nevoile propriei populații. Pe fondul îngrijorării sporite legate de foamete la nivel global, ar trebui avut în vedere că aceasta nu poate fi soluționată prin producția de carne. Din contră, furajele (la fel ca biomasa în scopuri energetice) concurează cu alimentele.

4.3. Acest conflict privind utilizarea terenurilor se acutizează prin faptul că în aproape toate regiunile din UE, agricultura este expusă unei concurențe asupra suprafețelor de teren, semnificative pe alocuri. Conform estimărilor UE, pierderea suprafețelor agricole pentru urbanizare/construcții și infrastructură etc. va conduce la o posibilă reducere a suprafeței utile cu aproape 1 milion de hectare până în 2030.

4.4. Cu toate acestea, dacă facem o comparație globală, în UE întâlnim o situație confortabilă. O agricultură a UE orientată pe principiile modelului agricol european ([22]) este clar capabilă să pună la dispoziția tuturor cetățenilor o cantitate suficientă de produse de origine vegetală de calitate superioară. În plus, poate furniza și cantități mari de furaje, însă nu pentru acoperirea nevoilor actuale. Pe fondul întreruperii probabile a livrărilor de cereale din Ucraina și Rusia în regiuni expuse foametei, trebuie să ne punem întrebarea dacă UE nu ar trebui poate să folosească mai puține cereale pentru hrănirea animalelor (respectiv pentru combustibili), pentru a putea contribui la soluționarea problemei tot mai acute a foametei globale, dar și pentru a spori aprovizionarea cu proteine.

4.5. În cadrul unei strategii europene în materie de proteine ar trebui avut în vedere că rumegătoarele (și nu numai) au o capacitate care lipsește oamenilor: pot valorifica iarba! Chiar și la animalele monogastrice (porcinele și păsările), pajiștile pot completa rația de furaje. Prin urmare, pajiștile ar trebui să reprezinte o componentă esențială pentru aprovizionarea durabilă cu proteine, aspect care este prea puțin tratat în discuțiile politice actuale. Decizia luată anul trecut de UE, de a permite din nou folosirea făinurilor de carne și insecte la hrănirea animalelor, poate la rândul ei să contribuire la reducerea ponderii de proteine vegetale în hrana animalelor.

4.6. Studiile recente ale comitetelor de specialitate ale Uniunii pentru Promovarea Plantelor Oleaginoase și Proteice („UFOP") cu privire la potențialul rapiței și al leguminoaselor în culturi și pentru hrănirea animalelor oferă motive de optimism privind existența potențialului de a cultiva mai multă rapiță și mai multe leguminoase, extinzând simultan în mod semnificativ rotația culturilor. Ponderea rapiței și a leguminoaselor ar putea acoperi circa 10 % din suprafața agricolă, ceea ce la leguminoase, de exemplu, ar reprezenta mai mult decât dublarea nivelului actual (mai ales la mazăre de grădină, bob, soia, lupin dulce). Prin urmare, nu există o contradicție între extinderea culturilor de plante oleaginoase și utilizarea sustenabilă a terenurilor, chiar din contră. Acest lucru poate însă avea loc doar în defavoarea altor culturi.

4.7. Studiul arată însă și că nevoile efectivelor de animale actuale nu pot fi acoperite în mod autonom; pentru a ne apropia de obiectivul autonomiei strategice de aprovizionare este necesară reducerea efectivelor de animale.

([21]) Raportul final al ZKL.
([22]) Avizul din proprie inițiativă al CESE pe tema „Reforma politicii agricole comune în 2013" (JO C 354, 28.12.2010, p. 35).

4.8. De aceea, CESE consideră că este imperios necesar ca UE să elaboreze un studiu despre potențialul la nivel european al plantelor oleaginoase și proteice ce pot fi cultivate între frontierele UE. În acest demers trebuie să se aibă în vedere sustenabilitatea utilizării suprafețelor (rotația culturilor, fertilitatea solului, inclusiv biodiversitatea). Rezultatele acestui studiu trebuie apoi utilizate pentru a determina suprafețele necesare pentru a oferi cetățenilor europeni o alimentație sănătoasă, bazată pe proteine vegetale. Ulterior, se poate stabili ce rămâne pentru hrana pentru animale (respectiv pentru scopurile energetice) și ce mai trebuie importat pentru un sector al creșterii animalelor adaptat la limitele ecologice europene și globale ale unei creșteri a animalelor bazate pe sustenabilitate și bunăstarea animalelor. Strategia europeană în materie de proteine trebuie, de asemenea, să aibă în vedere consecințele pe care ar urma să le aibă pentru acordurile comerciale existente (de exemplu, Mercosur) și cum pot fi protejați fermierii care practică o agricultură durabilă în UE de importurile din producții nedurabile.

4.9. Pentru CESE este important să sublinieze că uleiul provenit din cultivarea plantelor oleaginoase pe 10 % din suprafața agricolă a UE ar putea duce la autonomie energetică pentru alimentarea cu combustibil a tractoarelor agricole, dacă el ar fi utilizat doar în acest scop. Încă din avizele sale anterioare ([23]), CESE a considerat important să se creeze un program separat pentru utilizarea uleiurilor vegetale neesterificate (adică pure) în utilajele agricole și să nu se mizeze pe amestecul cu motorina. Cu toate acestea, ar trebui luată în considerare și utilizarea combustibililor de tip B100 (ulei vegetal esterificat 100 %). Turtele rezultate ([24]) reprezintă furaje proteice excelente (același lucru este valabil și pentru deșeurile rezultate din producția de alcool).

4.10. Unele state membre (de exemplu, Olanda) lucrează deja la diminuarea efectivelor de animale – din motive foarte diferite. Acest lucru poate fi modelat prin reglementări sau prin instrumente de piață. CESE se declară în favoarea unor soluții de piață – alături de standarde clare privind mediul și bunăstarea animalelor – prin care pot fi create condiții pentru dezvoltarea de noi lanțuri valorice regionale, care să se poată autosusține și să nu fie dependente de subvenții pe termen lung. În același timp, ele trebuie să ofere perspective cât mai multor ferme de creștere a animalelor. În plus, trebuie să permită, pe cât posibil, tuturor agricultorilor din UE să producă sustenabil și să aibă venituri sigure. În acest scop, este necesară protecția împotriva concurenței și a practicilor comerciale neloiale, ceea ce necesită, la rândul său, creșterea puterii de piață a agricultorilor într-un sistem alimentar global durabil.

4.11. Toate acestea arată încă o dată că o strategie durabilă a UE privind proteinele vegetale și uleiul vegetal trebuie să vizeze întregul sistem agricol și alimentar, o strategie izolată de cultivare fiind ineficientă.

4.12. Mecanismele de piață trebuie orientate astfel încât să reflecte costurile sociale, societale și ecologice reale. Disfuncționalitatea pieței poate fi corectată prin intervenții publice bazate pe fapte și știință, care urmăresc să optimizeze compromisul dintre costuri și beneficii pentru societate, cu luarea în considerare a tuturor intereselor.

Bruxelles, 27 octombrie 2022.

Președinta
Comitetului Economic și Social European
Christa SCHWENG

([23]) Avizul CESE privind utilizarea energiei din surse regenerabile (JO C 77, 31.3.2009, p. 43).
([24]) La presarea rapiței, se obțin 1/3 ulei și 2/3 așa-numite turte de oleaginoase.